

genes verden

gen

orgrim oppkvik-
0 årene
den da
rike. Han
storisk
itt plass i
uns oppne-
mens-
som vil
or jeg-
erst.

ikingti-
bake for
Med skal-
gelsen av
n, ligger
mener
na røtt
n. De
holda-
ke skip-
e sjø-
ikket alt i
urhundre,
in stores
er på
agerte vi-
og offen-
rengse
e lan-
kingene
ke og Ejs-
strerte
å de bri-

skiftet
sopplos-
små og
ut fra
te ligger
vel all-
rid om
eg om
nd til Ag-
nd Nord-
måter
avek-

stor
av hør-
e for, og
slag
det
som
n godes
e ved

om disse
kke
joner. I
eret
et av
nrom
ktere
lket

Torgrim Tillestad, aktuell med Kampen om Nordvegen.

Snorres bilde så å si til briste-
punktet.

Her ser Tillestad Erling Skjalgsson som hovedtalsmann for den høvdingdømmenes konføderalisme som Olav Haraldsson rettet sin kamp mot for å få gjennomført en stram rikssamling. Konflikten gikk mot kilmaks i 1020-årene. Fordi Olav gikk seirende ut av sin kamp mot Erling, og fordi han senere ble framstilt som Norges «evige» konge, kom Erling av mange til å få landsvikstempele på seg.

Tillestad viser hvordan Snorre, og de fleste med ham, likevel lar Erling og Olav stå for likeverdige prinsipper. Landsvikstempelet ser ut til ha lite for seg. Ingen lov sier at en sentralistisk riksdannelse er mer legitim enn en desentralistisk.

Gjennom flere kapitler prøver Tillestad å få oss til å forstå at både Erling og Olav var knyttet til forhold og engasjementer som virker temmelig fremmed for vår tid. Verken Erling eller Olav hadde erfaring med den type kongedømmer som utkrystalliserte seg i Norden etter deres tid, og som var politiske mentalitet i ett og alt er knyttet til. Derfor er Erling Skjalgssons kamp for et konføderalistisk rikssamband i Tillestads øyne like legitim som Olavs sentralisme.

Det er to egenskaper ved Tillestads bok som jeg setter særlig pris på. Han er like omhyggelig med å uttrykke sannsynlighetsgraden i sine slutninger som han er dristig i sine hypoteser. Han lar analyse, illustrasjoner og elementær kommentar fordele seg med like stor plass gjennom 15 kapitler, slik at budskapet når både skoleelever og forskere, og slik at han på en levende måte får markert sin holdning både til tidligere forskning, og til den avspieglende dikning og kunst gir av tiden.

Diskutabelt om Quislings filosofi

Else Margarete Barth: Gud, det er meg Quislings politiske filosofi Pax Forlag 1996

Bok

Jan Inge Sørbo

I litteraturen om Vidkun Quislings liv står det mange stader nemnt at han heilt frå unge år arbeide med eit stort filosofisk manus. Quisling hadde store tankar om dette, han kalla filosofien sin for «universisme», og meinte at han hadde funne fram til prinsipp som forklarar hellskapen i tilværet.

Dei overleverte manuskriptet til dette har ikkje vore tilgjengelege før no nyleg, og den norskfødde filosofiprofessoren Else M. Barth presenterer difor no av eit pionerarbeid i sin gjennomgang av «universisme-papira», som ho kallar dei.

Resultatet legg ho fram i ei ny bok på Pax. Det er eit interessant, men etter mitt skjønn også eit problematisk arbeid.

Først og fremst dokumenterer ho at Quisling på ingen måte var nokon stor og imponerende filosof.

Ryktet om det store manuset er sterkt overdrive; det dreier seg om uferdige utkast og notat. Dessutan viser ho, som kjennar av filosofihistoria og åndslevet generelt, at Quisling med stor pondus skriv om ting han har minimal greie på – som t.d. moderne fysikk.

Gjennomført indignert bok

Så langt er det heilt uproblematisk å fylgja Barth. Det er også interessant at sjå korleis ho kartlegger viktige omgrep i Quislings nokså uferdige notat, og arbeider seg fram til nokre kjernepunkt. Barth har arbeidd med analytisk språkfilosofi (i tradisjonen frå Arne Næss) og logikk, det er ein god bakgrunn for ein rekonstruksjon som dette.

Men den analytiske bakgrunnen fører ikkje til ein kjøleg og nøktern analyse. Tvert om, dette er ei gjennomført indignert bok. 50 år etter skotsalven på Akershus skjønner Barth framleis på Quisling, karakteriserer han som ynkeleg, langt mindre intelligent enn ein har trudd, og ho brukar stadig ord som vanvidd og galskap om tankane hans.

Dette heng saman med at ho les papira nokså konsekvent ut frå slutten. Ho spør etter tvilsomme og farlege tendensar i tankane hans, med andre ord har ho som føresetnad at det må finnast ein samanheng mellom filosofen og politikaren Quisling.

Det er eit diskutabelt premiss, i og for seg kunne det godt tenkjast at Quis-

Vidkun Quislings politiske filosofi er tema i Else Margarete Barths nye bok.

ling tenkte gyldige tankar i sitt filosofiske lønnskammer, og likevel vart landssvikar.

Men Barth går eit steg vidare. Ho impliserer at når Quisling tenkte feil og difor i neste omgang handla feil, så var det også feil i dei tankane han hadde tileigna seg. Det er her eg får store problem med resonnementet.

«Årsakskomponenter»

Eit kjernepunkt for Barth er at Quisling tenkte dualistisk og ekstremistisk; han dette verda i to, i vondt og godt, og polariserte alt inn i uforsonlege motsetnader. Den praktiske konsekvensen blir trua på ein heilag krig og ville teoriar om jødiske verdenskonspirasjonar. Men mange har vore dualistar utan å bli Quisling. Han mangla sikringar mot avvika som kan fylgja med dualismen, hevdar ho. På s. 194 fylgjer så ei liste over «årsakskomponenter» til at Quisling mangla slike sikringar. Utanom biografiske forhold reknar Barth opp «inntrykk frå Augustin, Luther og lutherdommen... frå den tyske idealisme, indirekte fra Fichte, direkte fra Nietzsche og disses arvtakere, fra de tyske lutheranernes teologiske logikk» – ho nemner også sosialdar-

winismen og fransk kontrarevolusjonær filosofi.

At slike impulsar kan ha spela ei rolle for Quisling, kan ein ikkje sjå bort frå. Men Barth seier meir enn det. Ho seier at det er noko objektivt galt og «farleg» ved det meste av dette.

Ho hevdar at det er ein samanheng mellom Hegels logikk og Quislings manglande evne til å innsjå feil, hans manglande falsifisering. Ho hevdar at det er ein samanheng mellom Augustins erkjennings-teori, som ho gjev eit ytterst ufullstendig riss av, og trua på ufeilbar, subjektiv erkjennning (mynta ut i Førarprinsippet hos Quisling). Ho finn eit samband mellom Luthers lære om lova og Quisling (totalt ulike) omgrep «Loven om grunden». Dei parallellane som blir konstruert, blir brukt til å visa det «farlege» ved dei impulsane Quisling mottok.

Kjempereduksjon

Til dette har eg to kommentarar. Det første er at det allerede problematiske prinsippet om å lesa Quisling ut frå slutten, dvs dei politiske handlingane på slutten av hans liv, her blir flytta over på idehistoria som hellskap. Augustin blir ein tvilsam teolog og tenk-

jar, fordi hans tankar vart tekne i bruk av fascistiske tenkjarar. Det er eit både urimeleg og ugdyldig argument.

Min andre kommentar er at eg ikkje er imponert over presisjonsnivået i dei referansane eg kan kontrollera. Det som står om Augustin og Luther, vitnar ikkje om god innsikt i teologihistorie. Og det som står om tysk idealisme, vitnar meir om den analytiske filosofiens avsky for metafysikk generelt, enn verkeleg kjennskap til kva desse filosofane stod for.

Når ein filosof som Hegel galant blir gjort til ein slags opphavsmann for både kommunisme og nazisme, på grunn av sin dialektiske logikk, så er det ein kjempereduksjon. At Hegel skulle avvisa falsifisering, er rett og slett ikkje korrekt. Det er karakteristisk at ein filosof som Habermas i høg grad arbeider ut frå ein helegisk tankegang, og få har som han gjort seg møye med å ta innover seg vitenskapleg og empirisk erkjennning.

Medviten demagogisk strategi

Det kan vera mange legitime problem i tysk filosofisk tradisjon. Men filosofar som Hegel, Kant og Nietzsche fortener å få sine system diskutert på ein meir rede måte enn å bli skulda for å vera premisslevranderar for fascismen. Eg er forbausa over å finna slike påstandar hos ein fagfilosof.

Eg dreg derimot ikkje i tvil at Quisling mottok impulsar frå mange av dei namna Barth dreg fram. Det illustrerer eit anna poeng enn at det skulle vera noko feil med alle han interesserte seg for. Det illustrerer det trekket ved fascismen som Umberto Eco peikar på, nemleg at den tek opp i seg alle slags impulsar frå alle kantar, og blandar dei. Det er ikkje uttrykk for filosofisk vidsyn, det er ein medviten demagogisk strategi. Fascismen låner ikkje berre tankar, men symbol frå alle kantar, og greier dermed å appellera til ulike grupper ved å appellera til slektskjensle, respekt for tradisjonen, vern omverdiar, nasjonalt medvit, kommunisttrykk osv osv.

Quislings papir demonstrerer ein slik prosess, og viser samstundes korleis alt blir forma i hans eige, halvt forskrudd bilete, der han framfor alt har problem med å vurdra sine eigne evner og grenser.

Eg skulle ynskja at Barth kunne nøya seg med å analysere denne prosessen, og ikkje bruka hans sitatsamlingar mot filosofar som på ingen måte kan haldist ansvarlege for denne typen misbruk.

Me tilt og

Anne
Aub
168 s
Gylde

Rom

Steinar

Anne
for me
det du
modsty
solidam
ke kvall
Årets d
ker.

I høst
det vest
Også de
på et ep
riet er li
handlin
står vi o
man me
scenisk
logi. So
sten sp
og død.

Rom
hovedp
hennes.

Pål og d
det på d
å få snal
mytolog
seg å bli
sert. An
overfla
ker at h
som kla
for Bjør
Marij
leve et v
seg med
bile skil
bake på
av livet i
riktig sk
fengslet
dette er
hadde ti
mannfo
som ett
som et l
både kj
ringer. I
torie fok
en – kan
represe

Så ing
pikant a
settelse
snart er
poetisk
brokker
kretse i
liv. Men
Anna fo
står hur
midler å
like ofte
potetist
at hun b
vært et
knyttet
«kanskj
mange;
økte mi
Nette

en – ikk
femme!
kvinne;
servat a
noe uov
meg det
Oterhol
roman.

R I FOKUS – STORT UTVALG – GOD OVER

Tone Bergli Joner
Viser om kjærlighet
Dette er boken for alle som er glad i å synge og spille sammen.

Viltkokeboken
Bjørn PG Thorsen
Viltkokeboken
I Viltkokeboken finner du ikke bare de tradisjonelle oppskriftene, men også en rekke nye ideer og smakssammensetninger. En bok til inspirasjon, nytte og glede

SITATBOKEN
for den samfunnsbevisste

Sitatboken for den samfunnsbevisste
Gullkorn og afonismer fra næringsliv, politikk og samfunnsliv. Sitatboken er ypperlig som gave til seg selv eller til venner og kollegaer.

Mal av Hjorten
Tru
M
hj
Med
ned
og fr
for s